

Остапчук Галина Олександрівна,
доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства
Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
h.o.ostapchuk@udu.edu.ua

Василенко Вікторія Станіславівна,
старший викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства
Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
v.s.vasylenko@udu.edu.ua

Карпенко Ольга Анатоліївна,
здобувач освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
22pf.o.karpenko@std.npu.edu.ua

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ СКЛАДНИК ПРОТИСТОЯННЯ УКРАЇНИ ВІЙСЬКОВІЙ АГРЕСІЇ РОСІЇ

У статті аналізується роль мистецтва в протистоянні російській збройній агресії. Мистецький складник розуміється як сукупність сучасних мистецьких практик і творів, що спрямовані на протидію російським наративам, розкриттю антигуманістичної та геноцидальної спрямованості її агресії проти України, і діяльність культурно-мистецьких діячів у збройному протистоянні російським загарбникам. Участь українських митців і культурних діячів у протистоянні ворогу розглядається як складник інформаційної війни, що дає змогу високохудожнім способом передати реальність і створити позитивний образ «захисника» в міжнародному культурному середовищі.

Мистецькі рефлексії розкривають події війни й виконують низку функцій: документалістську (показ обличчя війни через кінодокументалістику), інформаційну, комунікативну (музичне й театральне мистецтво в національному спротиві), патріотичну (звернення до символу минулого в кіномистецтві), терапевтичну (психологічна підтримка). Повномасштабне російське вторгнення 24 лютого 2022 р. в Україну, окупація територій, нищення культурної та цивільної інфраструктури стали поштовхом для світоглядних змін, сприяли процесу українізації та активізації національної ідентичності.

Також розглядається національний вимір мистецького опору військовій агресії. Показано, що перед митцем стоїть завдання бути не тільки залученим до військово-інформаційного протистояння, а й хранителем і промоутером національної культури, яка вчергове зазнає намагання знищення з боку держави агресора.

Ключові слова: українське мистецтво, національна ідентичність, патріотизм, війна, культурний опір, символ незламності, творчість, театр, музика, кіно.

Ostapchuk Halyna,
*Candidate of Philosophical,
Associate Professor at the Department of Theology and Religious Studies
Educational and Research Institute of Philosophy and Educational Policy
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
h.o.ostapchuk@udu.edu.ua*

Vasylenko Viktoriia,
*Senior Lecturer at the Department of Theology and Religious Studies
Educational and Research Institute of Philosophy and Educational Policy
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
v.s.vasylenko@udu.edu.ua*

Karpenko Olha,
*Student
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University*

THE CULTURAL AND ARTISTIC COMPONENT OF UKRAINE'S CONFRONTATION WITH RUSSIA'S MILITARY AGGRESSION

The article analyzes the role of art in countering Russian armed aggression. The artistic component is understood as a set of contemporary artistic practices and works aimed at countering Russian narratives, revealing the anti-humanistic and genocidal nature of its aggression against Ukraine, and the activities of cultural and artistic figures in the armed confrontation with the Russian invaders. The participation of Ukrainian artists and cultural figures in confronting the enemy is seen as a component of information warfare, which allows for a highly artistic way of conveying reality and creating a positive image of the “defender” in the international cultural environment.

Artistic reflexes reveal the events of the war and perform a number of functions: documentary (showing the face of war through documentary films), informational, communicative (music and theater in national resistance), patriotic (appealing to the symbol of the past in cinema), and therapeutic (psychological support). Russia's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022, the occupation of territories, the destruction of cultural and civilian infrastructure, was the impetus for worldview changes, contributed to the process of Ukrainianization and the activation of national identity.

The article also examines the national dimension of artistic resistance to military aggression. It is shown that the artist is faced with the task of not only being involved in the military-information confrontation, but also as a guardian and promoter of national culture, which is once again being subjected to attempts to destroy it by the aggressor state.

Key words: Ukrainian art, national identity, patriotism, war, cultural resistance, symbol of invincibility, creativity, theater, music, cinema.

Мистецтво є сутнісно традиційним у загальнокультурному розумінні, оскільки є феноменом, що відтворює базові екзистенційні переживання людини. За своєю природою мистецтво є архаїчним, оскільки повертає людину до первинних, засадових ситуацій ставлення до світу, протистоячи його відчуженим формам, породжуваним сучасною цивілізацією. У цьому розумінні говорять, що мистецтво повертає людину до її справжності. Порив до творення нового, переосмислення реального наповнюється антропологічним мотивом, тобто необхідністю прагнення митця до трансцендування своєї наявної буттєвої ситуації, до подолання звичних рамок свідомості. І відповідно, витвір мистецтва у загальнокультурній функції

виявляється саме таким утворенням, за допомоги якого цей мотив реалізується іманентно, тобто як природна й необхідна функція власне художнього сприйняття. Для мистецтва важлива цілісність зв'язку світу й людини, воно залишається трансцендентним застосуванням чуттєвості, апелює до втіленості форм у літературі, театрі, кіно, у фарбах чи звуках. І на практичному застосуванні цілісно розкрити людський досвід в образах мистецтва означає не тільки «змодельовати» плин життя, яким воно є, а й, по-перше, увести цей досвід у контекст свободи, подати його як предмет вибору та морального осмислення; по-друге, виявити притаманні цьому досвідові глибинні культурно-історичні смисли, його орієнтацію

стосовно фундаментальних цінностей людського буття; по-третє, відновити його як елемент спілкування в багатомірному просторі суб'єкт-об'єктних зв'язків. Мистецтво покликане відповідати запитам сьогодення, воно охоплює різноманітні сфери людської діяльності, її результати, розкриває талант митця. Ураховуючи потенціал мистецтва для надання виразної форми ідеям та емоціям, мистецтво часто використовувалося для представлення широкого спектра повідомлень про війну, одну з найбільш драматичних людських подій. Усі форми мистецтва використовуються для документування війни, визначення причин її підтримки або протистояння, а також відображення роздумів про її значення, наслідки й душевний стан нації або окремої особистості.

Українська реальність після 24 лютого 2022 року набула іншого змісту, разом із цим усі види українського мистецтва змінили своє спрямування і стали складником захисту країни від ворога. Література, музика, кіно, театр, образотворче, ювелірне, фотомистецтво – всюди з'являються численні твори, присвячені військовій та патріотичній тематиці. З часу відновлення незалежності українське мистецтво набирає обертів у своєму розвитку, адже за часів СРСР воно зазнавало численних репресій, цензури й заборон, що були спрямовані на придушення національної ідентичності й асиміляцію культури в «єдиній радянській спільності».

Українське суспільство потребує максимальної згуртованості та єдності в поглядах на ситуацію, адже особливістю російської агресії проти України є те, що відбувається боротьба не просто за територію, а за свідомість нації (Кирилюк, 2020, с. 90–96). Ця війна є цілеспрямованою атакою на те, що визначає українську ідентичність. Культура й мистецтво містять внутрішню цінність, відіграють важливу роль у розвитку суспільної свідомості, забезпечуючи виконання різних функцій. Багато державних і приватних колекцій були пограбовані, а цінних предметів вивезені на територію ворога, що підтверджує те, що війна ведеться не лише за територію, а й проти всього українського. Мистецтво зараз надзвичайно важливе, адже слугує засобом передачі культурних цінностей, історичного досвіду, сприяючи глибшому розумінню соціальних процесів (Ober, Rusakov, Matusevych, 2024).

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році багато відомих культурних діячів вирішили долучитися до Збройних Сил України й територіальної оборони, волонтерського руху для захисту країни не тільки на культурному фронті, серед них такі: Максим Девізорів – український актор, найбільш відомий роллю Дениса в серіалі «Перші ластівки», Тарас Тополя – фронтмен гурту «Антитіла», варто також зазначити, що цей гурт вступив до сил територіальної оборони України в повному складі, Женя Галич – лідер гурту O. Torvald. Низка відомих діячів культури, зокрема актори Гарік Бірча, Ахтем Сеїтаблаєв, Олексій Тритенко, Андрій Федінчик, а також музиканти Андрій Хливнюк, репер Ярмач і фронтмен гурту ТНМК Фагот, режисер Олег Сенцов та інші проявили активну позицію і стали на захист Батьківщини (Хмельницька, 2023). Вони мають велику аудиторію в Україні та світі, їхні вчинки надихають і надають правдиву інформацію про події в Україні.

В умовах війни українське мистецтво виконує низку важливих функцій, які в більшості творчих прикладів поєднуються між собою. По-перше, мистецтво виконує документалістську функцію, тобто має на меті зафіксувати історичні події. По-друге, через твори мистецтва передається інформація та показуються світові реальні події в Україні, таким чином реалізується комунікативна й інформаційна функції. По-третє, воно виконує терапевтичну функцію, тобто забезпечує психологічну підтримку, допомагає людям подолати пережиті травматичні події. По-четверте, твори мистецтва спрямовані на підвищення бойового духу й об'єднання нації в умовах зовнішньої агресії, таким чином здійснюючи патріотичну функцію.

Найяскравішим прикладом того, як українське мистецтво забезпечує документалістську й комунікативну функції є фільм 2023 року режисера Мстислава Чернова «20 днів у Маріуполі», який здобув премію «Оскар» як найкращий документальний фільм. Тема боротьби українського народу за свободу яскраво висвітлена в документальному кінематографі XXI століття. Він отримав численну глядацьку аудиторію, здобув значне міжнародне визнання, став переможцем престижних нагород упродовж року й, що не менш важливо, показав світові справжнє обличчя війни

та незламну боротьбу українців. У кінодокументальній стрічці зосереджено увагу на подіях в окупованому Маріуполі, показуючи зусилля й витривалість команди журналістів, які залишилися в місті під час окупації (Тань Цянь, 2024, с. 84–85). Цей фільм став потужним інструментом для привернення уваги світової спільноти до трагедії війни в Україні, поширення правдивої інформації про масштаби насильства та відображення стійкості й мужності українського народу, котрий є головним героєм стрічки. Тут ми можемо звернутися до поняття катарсису Арістотеля, тобто у своєму задумі митець спонукає глядача до переживання й осмислення вічних і незмінних законів світу й людської долі. В українській сьогоднішній буттєвості це переживання розкриває в людині мудрість у розумінні власних життєвих перипетій, міцність психіки, що ставала стійкішою в складних непередбачуваних умовах ХХІ століття. Переглядаючи фільм, глядач переживає негативні почуття – відчай, страх, смерть, і разом з тим виникає необхідність захисту від цього, свого роду очищення. Сам термін «катарсис» стосується негативних почуттів, сенс його ми можемо застосувати й до мистецтва, він охоплює цілісну людину, тобто не тільки її почуття, а й розум і морально-вольові якості. І завдання мистецтва повернути людину до осмислення своєї долі, свого місця й ролі в складний для України час.

Згадаймо ще один приклад – документальний фільм А. Бадоева «Довга доба», створений до другої річниці повномасштабної війни. Для створення цього фільму 12 тисяч українців надіслали понад 200 годин відео зі своїх мобільних телефонів, які вони зняли в перші дні війни в різних містах України, тому режисер вважає всіх цих людей своїми співавторами. А. Бадоев зазначає, що цей фільм – його особистий внесок у донесення правди про події в Україні задля мирного, переможного й щасливого майбутнього країни (Тань Цянь, 2024, с. 86).

До цього переліку доречно додати повнометражний художній фільм 2017 року «Кіборги. Герої не вмирають» режисера Ахтема Сеїтаблаєва (Ворожбит, 2024). Цей фільм присвячений подіям на Донбасі під час російсько-української війни, а саме героїчній обороні Донецького аеропорту українськими військовими, яких назвали «кіборгами» за їхню надзвичайну

стійкість і мужність. Крім вище зазначених функцій, кінострічка нагадує світові, що війна в Україні з російським агресором триває ще з 2014 року.

Мистецтво, утілюючи світоглядні уявлення, стильові відношення, традиції культурних зв'язків, єдність уселюдського, національного й особистого, відкритість до Універсуму буття, є акумулятором суспільної свідомості, пізнання, ціннісних ідеалів. «Для того, щоб дана істина, – підкреслював Гегель, – могла стати справжнім змістом мистецтва, треба, щоб в її власному визначенні містилася можливість адекватного переходу у форму чуттєвості» (Гегель, 1968, с. 16–17). Тобто абстрактна ідея має бути опосередкована конкретною формою – набути «зрозумілого обличчя». Розкриваючи «приховане обличчя світу», а в цьому випадку війни, незвідані світи людської душі, створюють цілісну картину дійсності й людини, установлюють закономірності буття, пов'язуючи минуле, теперішнє та майбутнє в цілісний досвід людства, окремої нації, окремої особистості. Твір мистецтва, котрий сприйнятий нами адекватно, завжди створює у свідомості свій особливий настрій, що накладає відбиток на наш світогляд, стає імпульсом до духовного наповнення, інформує наш життєвий простір.

У реалізації комунікативної та інформаційної функцій доцільно зазначити про зміну тематики української музики, прикладом чого є переможний виступ українського гурту Kalush Orchestra на міжнародному пісенному конкурсі Євробачення-2022 із піснею «Stefania», що проходив у Турині. У цьому контексті важливим було те, що після виступу Kalush Orchestra закликав урятувати Маріуполь та Азовсталь (Котубей-Геруцька, Морі, 2022). Хоча ця пісня спочатку не мала воєнної тематики, вона стала символом підтримки України під час війни, а їхній виступ на конкурсі привернув увагу всього світу до української боротьби.

Творчість українських музикантів завжди відігравала важливу роль у національному спротиві, особливо виділившись в останні десятиліття, а ще більше з моменту повномасштабного вторгнення. Музика не тільки допомагає боротися зі стресом і підтримувати емоційний стан, а й може відображати у своєму тексті реальні історичні події. У цьому контексті доречно згадати український гурт МУР,

який на початку цього року випустив альбом-мюзикл про поетів Розстріляного відродження та мешканців Будинку «Слово» – Ти [Романтика] у співавторстві з поетом Сергієм Жадамом, акторкою і телеведучою Оленою Кравець, одеським рок-гуртом «Хейтспіч», львівським гуртом NAZVA й іншими. В альбомі проведено паралелі між подіями й особистостями ХХ століття й нашим сьогоденням. Музиканти закликають до послідовного розуміння альбому як суцільної історії: «17 різних композицій – всі треки зв’язані між собою сюжетом, переходять один в одного і дають можливість слухачу на власні вуха стати свідком історичних подій» (Кабаций, 2024).

Комунікативну функцію українського мистецтва в умовах війни можна проілюструвати великим турне 2022 року Українського оркестру свободи – музикантів із Києва, Львова, Харкова, Одеси – і їхніх закордонних колег. Під керівництвом канадської диригентки українського походження Кері-Лін Вілсон вони зіграли 13 концертів у Європі та США (Харченко, 2024, с. 45–47).

Загалом музичні твори, написані під час війни, насичені глибокими емоціями, переживаннями й піднесенням духу боротьби українців. Ця музика фіксує історичні події, створюючи культурну пам’ять, що об’єднує і надихає українців у нелегкій справі боротьби за свободу. Крім цього, у наш час багато музикантів спрямовують свою творчість на оновлення, створення аранжувань на старі пісні, щоб дати їм нове життя. Музика гармонізує, ціннісно інтегрує життєві процеси особистості засобами їх переживання, занурення в історичну пам’ять, формування естетичного сприйняття.

Війна змусила також адаптуватися театральних діячів, прилаштуватися до нових соціокультурних умов. Багато театральних будівель зазнали пошкоджень або були повністю знищені, серед них такі: Харківський театр опери та балету ім. Миколи Лисенка (березень 2022 р.), Донецький академічний обласний драматичний театр (березень 2022 р.), Луганський обласний академічний український музично-драматичний театр (червень 2022 р.), Миколаївський академічний художній драматичний театр (вересень 2022 р.), Херсонський академічний театр ляльок (січень 2023 р.), Чернігівський обласний академічний український

музично-драматичний театр ім. Тараса Шевченка (серпень 2023 р.), Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр ім. Миколи Куліша (листопад 2023 р.) (Винниченко, 2023). Але, попри це, саме театри одними з перших відновили свою роботу на більшій частині території України. Уже в травні 2022 р. відновили свою роботу більшість державних театрів і продовжили представляти глядачам відомі твори (Гнатюк, 2024, с. 76).

З початку повномасштабного вторгнення театр став не лише формою мистецтва, а й важливим засобом підтримки суспільної свідомості. Мистецтво «допомагає людині зрозуміти світ і саму себе, а також указує їй, що вона зрозуміла і що вважає істинним» (Іван Франко у критиці: Західноукраїнська рецепція 20–30-х років ХХ ст., 2010, с. 392). Своєрідність театральної діяльності проявляється у змісті: витлумаченні як трагічних тем, песимістичної проблематики, так і в переконанні в здатності людини протистояти ворожим силам буття. Сучасні вистави дедалі частіше звертаються до тем боротьби та стійкості, героїзму, відображаючи актуальні соціальні й політичні виклики. Головна місія сучасного українського театру – збереження правди та підтримка національної свідомості в умовах воєнної, інформаційної та культурної агресії. Крім цього, варто наголосити на терапевтичній функції театрального мистецтва, що допомагає зберігати ментальне здоров’я українців у часи постійного стресу. Проілюструвати незламну роботу українського театру в умовах війни можна такими творами: «Херсон незламний» – вистава, присвячена українському місту Херсон, яке з перших днів війни перебувало під російською окупацією, «Обличчя кольору війни» – документальна вистава від маріупольських митців театру авторської п’єси Conception, «Реконструкція» – вистава від артгрупи «Тіньова» про зруйновані Маріуполь і Харків, але які вистояли ментально, «Україна в огні» – вистава про події за часів Другої світової війни, досвід яких є актуальним зараз, «Двоє» – вистава про вплив війни на буденне життя людей тощо. Це лише невеликий перелік, який показує, що сучасний український театр впливає на війну не менш потужно, ніж вона на нього, – практично й ідеологічно (Костинюк, 2023).

Кіномистецтво показує життя в його власних формах, відібраних, осмислених і зафіксованих

авторами фільмів, і робить це своїми специфічними виразними засобами. Світоглядна природа фільму зумовлена такими категоріями, як простір і час, реальність і рух. Для кінематографа головною проблемою є пошук справжнього людського буття, зосередженість на символі, можливість поєднання минулого й сучасного в єдине ціле та відтворення його на кіноекрані. Механізм неминучої екстраполяції попереднього досвіду на нові обставини змушує колективну пам'ять звертатися до тих сюжетів, що видаються суголосними сучасності, шукати відповідей у минулому, творячи нові емоційні зв'язки. Тож не дивно, що в умовах війни особливу увагу викликають образи Війни і Воїна в історичній пам'яті. «Нове сприйняття минулого» щоразу тягне за собою «не бачений раніше спосіб усвідомлювати його» (Нора, 2014, с. 8).

У контексті патріотичної функції українського мистецтва варто згадати кінострічку 2023 року, фільмування якої завершено ще до повномасштабного вторгнення. «Довбуш» – український історичний фільм режисера Олеса Саніна, в основу якого покладено життя найвідомішого з опришківських ватажків у Карпатах Олекси Довбуша. Цей фільм показує незламність українців, а також торкається теми особистої відповідальності перед своїм народом. Символічно, що першими глядачами кінострічки були військові 68-ї бригади імені Олекси Довбуша. Знаковими для сьогодення стали слова Довбуша, котрі співзвучні з відчуттями українців в умовах війни: «Я не хочу тікати, я хочу жити. Я хочу жити тут, вільно, на своїй землі» (Некреча, Галів, 2023).

Мистецтво стало важливим елементом боротьби за свободу завдяки своїй багатфункціональності, а саме документалістичній, комунікативній, терапевтичній і патріотичній ролі. Сучасні мистецькі твори слугують засобом об'єднання суспільства навколо ідеї захисту

національної незалежності й культурної спадщини. Мистецькі образи та символи продовжують формувати ціннісні орієнтири й настрої соціуму. «У цьому велика сила мистецтва: війна руйнує образ, а художник створює новий. Цей образ залишається цілісним: світ розпався на шматочки, розлетівся на друзки, а ми можемо його знову зібрати» (Котляр, 2022).

Висновки. Українське мистецтво відіграє ключову роль у зміцненні національної свідомості та протидії ворожій пропаганді в умовах російської агресії. Можна виокремити морфологічні складники культури, які характеризують мистецькі рефлексії подій війни: кіномистецтво; театральне мистецтво; пісенна творчість.

Ці форми творчості стають важливим засобом підтримки морального духу, а також збереження культурної ідентичності українців. В умовах війни мистецтво не лише фіксує реальність боротьби, а й транслює цінності, які згуртовують суспільство навколо спільної мети – захисту незалежності й державності.

Проаналізовані напрями культурно-мистецького складника в протистоянні військовій агресії російської федерації показують безпосередню участь митців, артистів, культурних діячів у збройних діях, що сприяє підвищенню суспільно-значущої ваги залучення до українських військ і знижує напруження між суспільством та елітою щодо участі публічних осіб у військових діях. Митці й артисти, маючи велику кількість прихильників у соцмережах, стають ретранслятором, голосом української армії, формують її образ і сприяють збільшенню підтримки з боку мирного населення. Особливою частиною мистецького складника є міжнародна арена, на якій українські твори репрезентують правду й реальність війни, включно з її жахіттями й жертвами, протистоять потужному російському культурному впливу на західну аудиторію, у якому під маскою миролюбства та величі російської культури приховується її імперська й шовіністична сутність.

Список використаних джерел:

- Винниченко, С. (2023). Болючі рани театального світу: сумні підсумки. *Gazeta.ua*. URL: <https://gazeta.ua/blog/60052/bolyuchi-rani-teatralnogo-svitu-sumni-pidsumki>.
- Ворожбит, Н. (2024). Подвиг військових не безсенсовий. Наталія Ворожбит про фільм «Кіборги». *Українське радіо*. URL: <http://nrcu.gov.ua/news.html?newsID=103251>.
- Гегель, Г. (1968). *Естетика*. Т. 1. Лекції по естетике: Введение; Часть первая. Идея прекрасного в искусстве или идеал. 312 с.
- Гнатюк, А.В. (2024). Осмислення українського театру в контексті сучасних військових подій: культурологічний аналіз. *Baltija Publishing*. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-402-3-16>.

Іван Франко у критиці: Західноукраїнська рецепція 20–30-х років ХХ ст. (2010). Львівський національний університет ім. Івана Франка. 432 с.

Кабацій, М. (2024) Ти [Романтика]. Гурт МУР випустив альбом-мюзикл про поетів Розстріляного відродження. Українська правда. Життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/ukrajinskiy-gurt-vipustiv-albom-pro-rozstrilyane-vidrozhennya-sluhati-onlayn-300277/>.

Кирилук, О.Л. (2020). Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: Лінгвокогнітивний аспект. *Львівський філологічний журнал*, (8), 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2020-8.14>.

Костинюк, Л. (2023). Роль театрального мистецтва у часі війни. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/115133>.

Котляр, О. (2022). Війна у мистецтві й мистецтво у час війни. Розмова з Ольгою Балашовою. *Антиквар*. URL: <https://antikvar.ua/vijna-u-mystetstvi-j-mystetstvo-u-chas-vijny-rozmova-z-olgoyu-balashovoyu/>.

Котубей-Геруцька, О., Морі, Є. (2022) Kalush Orchestra після виступу на Євробаченні закликав врятувати Маріуполь і «Азовсталь». Суспільне Культура. URL: <https://suspilne.media/culture/239541-kalush-orchestra-pisla-vistupu-na-evrobacenni-zaklikav-spasti-mariupol-i-azovstal/>.

Некреча, К., & Галів, О. (2023, 23 серпня). «Вони не хотіли слави, вони захищали свою землю». Олесь Санін розповів про фільм «Довбуш». Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/film-dovbush-rigeser-interview/32561255.html>.

Нора, П. (2014) Теперішнє, нація, пам'ять. Київ : Кліо. 272 с.

Тань, Цянь. (2024) Роль сучасного кіномистецтва України в культурному просторі Європи і світу. *Дизайн і мистецтво України у часи національного спротиву* : збірник тез доповідей II Всеукраїнської наук. конф. Київ. 97 с.

Харченко, П.В. (2024) Музичне мистецтво України як важлива складова національного спротиву: історія, теорія і сучасна практика. *Дизайн і мистецтво України у часи національного спротиву* : збірник тез доповідей II Всеукраїнської наук. конф. Київ. 97 с.

Хмельницька, В. (2023). «Чому політики не воюють?»: хто з відомих українців кинув все і пішов на війну. URL: <https://tsn.ua/exclusive/chomu-politiki-ne-vouyut-hto-z-vidomih-ukrayinciv-kinuv-vse-i-pishov-na-viynu-2433298.html>.

Ober, J., Rusakov, S., & Matushevych, T. (2024). The effects of the war in Ukraine on the environment of Ukrainian artists: An evaluation by a diagnostic survey. *Media, War & Conflict*. DOI: <https://doi.org/10.1177/17506352241269604>.

References:

Vynnychenko, S. (2023). Bolyuchi rany teatralnogo svitu: sumni pidsumky [Painful Wounds of the Theatrical World: Sad Results]. *Gazeta.ua*. Retrieved from: <https://gazeta.ua/blog/60052/bolyuchi-rani-teatralnogo-svitu-sumni-pidsumki> [in Ukrainian].

Vorozhbyt, N. (2024). Podvyh viiskovykh ne bezsensovyi. Nataliia Vorozhbyt pro film «Kiborhy» [The Military's Feat Is Not Meaningless. Nataliia Vorozhbyt on the Film «Cyborgs»]. *Ukrainske Radio*. Retrieved from: <http://nrcu.gov.ua/news.html?newsID=103251> [in Ukrainian].

Hegel, H. (1968). Estetyka. T. 1. Lektsii po estetyke: Vvedenie; Chast pervaia. Ideia prekrasnoho v iskusstve ili ideal [Aesthetics. Vol. 1. Lectures on Aesthetics: Introduction; Part One. The Idea of the Beautiful in Art or the Ideal]. 312 p. [in Russian].

Hnatiuk, A.V. (2024). Osmyslennia ukrainskoho teatru v konteksti suchasnykh viiskovykh podii: kul'turolohichniy analiz [Understanding Ukrainian Theater in the Context of Contemporary Military Events: A Cultural Analysis]. Baltija Publishing. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-402-3-16> [in Ukrainian].

Ivan Franko u krytytsi: Zakhidnoukrainska retsepsiia 20–30-kh rokiv XX st. (2010). [Ivan Franko in Criticism: Western Ukrainian Reception of the 1920s–1930s]. *Lvivskyi Natsionalnyi Universytet im. Ivana Franka*. 432 p. [in Ukrainian].

Kabatsii, M. (2024). Ty [Romantyka]. Hurt MUR vypustyv albom-miuzykl pro poetiv Rozstrilianoho vidrozhennia [You [Romance]. The Band MUR Released a Musical Album about the Poets of the Executed Renaissance]. *Ukrainska Pravda. Zhyttia*. Retrieved from: <https://life.pravda.com.ua/culture/ukrajinskiy-gurt-vipustiv-albom-pro-rozstrilyane-vidrozhennya-sluhati-onlayn-300277/> [in Ukrainian].

Kyryliuk, O.L. (2020). Formuvannia obrazu zakhysnyka v umovakh informatsiinoi viiny: Lihvokohnityvnyi aspekt [Formation of the Defender's Image in the Context of Information Warfare: A Linguo-Cognitive Aspect]. *Lvivskyi Filolohichniy Zhurnal*, (8), 90–96. DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2020-8.14> [in Ukrainian].

Kostyniuk, L. (2023). Rol teatralnogo mystetstva u chasi viiny [The Role of Theater Art in Wartime]. *Zbruch*. Retrieved from: <https://zbruc.eu/node/115133> [in Ukrainian].

Kotliar, O. (2022). Viina u mystetstvi y mystetstvo u chas viiny. Rozмова z Olhoiu Balashovoiu [War in Art and Art During Wartime. An Interview with Olha Balashova]. *Antykar*. Retrieved from: <https://antikvar.ua/vijna-u-mystetstvi-j-mystetstvo-u-chas-vijny-rozmova-z-olgoyu-balashovoyu/> [in Ukrainian].

Kotubei-Herutska, O., Mori, E. (2022). Kalush Orchestra pislia vystupu na Yevrobachenni zaklykav vriatuvaty Mariupol i «Azovstal» [Kalush Orchestra Called to Save Mariupol and Azovstal after Their Eurovision Performance]. *Suspilne*

Kultura. Retrieved from: <https://suspilne.media/culture/239541-kalush-orchestra-pisla-vistupu-na-evrobacenni-zaklikav-spasti-mariupol-i-azovstal/> [in Ukrainian].

Nekrecha, K., & Haliv, O. (2023, August 23). Vony ne khotyly slavy, vony zakhyschaly svoiu zemliu. Oles Sanin rozpoviv pro film «Dovbush» [«They Didn't Seek Fame, They Defended Their Land». Oles Sanin on the Film «Dovbush»]. *Radio Svoboda*. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/film-dovbush-rigeser-interview/32561255.html> [in Ukrainian].

Nora, P. (2014). Teperishnie, natsiia, pamiat [Present, Nation, Memory]. Kyiv. 272 p. [in Ukrainian].

Tan, Q. (2024). Rol suchasnoho kinomystetstva Ukrainy v kulturnomu prostori Yevropy i svitu [The Role of Modern Ukrainian Cinema in the Cultural Space of Europe and the World]. *Dyzaine i Mystetstvo Ukrainy u Chasy Natsionalnoho Sprotyvu: Zbirnyk Tez Dopovidei II Vseukrainskoi Naukovoї Konferentsii*. Kyiv. 97 p. [in Ukrainian].

Kharchenko, P.V. (2024). Muzychne mystetstvo Ukrainy yak vazhlyva skladova natsionalnoho sprotyvu: Istoriia, teoriia i suchasna praktyka [Music Art of Ukraine as an Important Component of National Resistance: History, Theory, and Modern Practice]. *Dyzaine i Mystetstvo Ukrainy u Chasy Natsionalnoho Sprotyvu: Zbirnyk Tez Dopovidei II Vseukrainskoi Naukovoї Konferentsii*. Kyiv. 97 p. [in Ukrainian].

Khmelnyska, V. (2023). «Chomu polityky ne voiuut?»: Khto z vidomykh ukrainsiv kynuv vse i pishov na viinu [«Why Don't Politicians Fight?»: Which Famous Ukrainians Dropped Everything to Go to War]. *TSN*. Retrieved from: <https://tsn.ua/exclusive/chomu-politiki-ne-voyuyut-hto-z-vidomih-ukrayinciv-kinuv-vse-i-pishov-na-viynu-2433298.html> [in Ukrainian].

Ober J., Rusakov S., & Matuskevych T. (2024). The Effects of the War in Ukraine on the Environment of Ukrainian Artists: An Evaluation by a Diagnostic Survey. *Media, War & Conflict*. DOI: <https://doi.org/10.1177/17506352241269604> [in English].